

RĪGĀ

2021.gada 31.martā
Nr. 1-23/040_e

Patērētāju tiesību aizsardzības centram
Paziņošanai e-adresē

Finanšu un kapitāla tirgus komisijai
Paziņošanai e-adresē

Par patērētāju kredībspējas vērtēšanu

Finanšu nozares asociācija (turpmāk – Asociācija) vēršas pie Patērētāju tiesību aizsardzības centra un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas saistībā ar patērētāju kredībspējas izvērtēšanas kārtības normatīvo regulējumu un tā piemērošanu praksē. Asociācijas biedriem – kredītiestādēm –, vērtējot tāda kredīta ņēmēja kredībspēju, kas ir patērētājs, ir jāņem vērā gan Finanšu un kapitāla tirgus komisijas noteikumi Nr.242 “Kreditriskā pārvaldīšanas normatīvajiem noteikumi” (turpmāk – Noteikumi), gan arī Patērētāju tiesību aizsardzības likuma (turpmāk – PTAL) prasības.

Saskaņā ar Noteikumu 48.punktu kredītņēmēja kredībspējas novērtēšanai kredītiestāde informāciju iegūst no kredītņēmēja un iestādes iekšējiem un ārējiem avotiem (piemēram, kredītu reģistrs, kredītinformācijas biroji, Valsts ieņēmumu dienests, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra un citas datu bāzes). Tāpat Noteikumu 52.punkts nosaka, ka informācija par kredītņēmēja saistībām un ar tām saistītiem maksājumiem ir uzskatāma par pietiekamu, ja sniedz atbilstošu priekšstatu par kredītņēmēja ikmēneša maksājumu apmēru, ņemot vērā pieejamo informāciju iekšējās un ārējās datu bāzēs (piemēram, kredītinformācijas biroju un Kredītu reģistra informāciju), kā arī kredītņēmēja sniegto informāciju.

Attiecībā uz kredītņēmēja ienākumu apmēra izvērtēšanu Noteikumos nav paredzēta obligāta prasība izmantot ārējās datu bāzēs pieejamo informāciju, bet ir norādīts, ka par ieņēmumiem var uzskatīt kredītņēmēja dokumentētos un pierādāmos vidējos mēneša ienākumus pēc nodokļu un citu valstij veicamo un obligāto sociālo maksājumu nomaksas, kurus kredītiestāde atzīst par ilgtspējīgiem (Noteikumu 53.1.punkts). Vienlaikus Noteikumu 51.punktā norādīts, ka informācija par patērētāja ienākumiem ir uzskatāma par pietiekamu, ja tā vienlaikus atbilst gan FKTK noteikumu prasībām, gan Patērētāju tiesību aizsardzības likuma prasībām.

Savukārt Patērētāju tiesību aizsardzības likumā attiecībā uz patērētāja ienākumu pārbaudei iegūstamo informāciju minēts sekojošais:

Likuma 8.panta 4.¹ daļa nosaka, ka pirms kredīta līguma noslēgšanas kredīta devējam ir jāizvērtē patērētāja spēja atmaksāt kredītu, pamatojoties uz pietiekamu informāciju, kas sanemta

no patērētāja, un, ja nepieciešams, uz ziņām no datubāzēm par personas ienākumiem un maksājumu saistību izpildi.

Šī paša panta 4.⁴ daļa nosaka, ka kredīta devējs var balstīties uz informāciju, kas saņemta tikai no patērētāja, ja tā ir pietiekama un dokumentāri pamatota. Savukārt likuma 8.panta 4.⁷ daļa nosaka nepieciešamību izmantot kredītinformācijas biroju datus gadījumos, **ja patērētāja sniegtā informācija nav pietiekama un dokumentāri pamatota.**

Vienlaikus, PTAL 8.panta 5.daļa nosaka, ka gadījumos, ja kredīta summa ir vienāda ar **100 euro** vai lielāka, **kredīta devējs pirms kredīta izsniegšanas pieprasa un saņem** Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras vai Valsts ieņēmumu dienesta izziņu par patērētāja ienākumiem vai satura ziņā līdzvērtīgu citas valsts nodokļu administrācijas izziņu. Šādas izziņas par kredīta ņēmēja ienākumiem saturu, kā arī izziņas pieprasīšanas un izsniegšanas kārtību nosaka Ministru kabinets.

Par Valsts ieņēmumu dienesta informācijas saņemšanas kārtību izdoti MK noteikumi Nr.760 "Kārtība, kādā kredītinformācijas birojs vai fiziskā persona pieprasa un Valsts ieņēmumu dienests sniedz informāciju par fiziskās personas ienākumiem". Attiecīgi normatīvais regulējums paredz, ka kredītiestādes Valsts ieņēmumu dienesta izziņu par patērētāja ieņēmumiem var saņemt, izmantojot kredītinformācijas biroja starpniecību.

Ievērojot augstāk minēto, kredītiestādes ieviesušas normatīviem atbilstošu kredītspējas izvērtēšanas kārtību, kas paredz kredītņēmēja sniegtās informācijas pārbaudīšanu un salīdzināšanu to ar kredītiestādes rīcībā esošo informāciju (piemēram, informāciju par operācijām kredītņēmēja kontos), kā arī salīdzinot iegūtos datus ar ārējās datu bāzēs iegūto informāciju (gan attiecībā uz kredīta ņēmēju ienākumiem, gan parāda saistībām).

Diemžēl praksē kredītiestādes periodiski saskaras ar grūtībām iegūt datus no ārējām datu bāzēm. Tā, piemēram, laika posmā no 2021.gada 15.janvāra līdz 2021.gada 20.janvārim ilgstoši nebija iespējams saņemt ziņas no AS "Kredītinformācijas birojs" par kredīta ņēmēju ienākumiem VID sistēmu darbības pārtraukumu dēļ, datu iegūšanas problēmas konstatētas arī laikā starp 2021.gada 15.februāri un 18.februāri u.tml. (piemēram, viens no Asociācijas biedriem "Swedbank" AS konstatējusi, ka sistēmas darbības traucējumi 2021.gada pirmā ceturksnī vien sasnieguši 266 stundas). Šāda datu nepieejamība pēc šī brīža normatīvā regulējuma liek pilnībā apturēt kredīta pieteikumu izskatīšanu līdz sistēmas darbības atjaunošanai, tomēr tā rezultātā cieš gan kredītiestāžu biznesa nepārtrauktības mērķi, gan arī patērētāji, kas nevar saņemt sevis izvēlēto pakalpojumu ārējo šķēršļu un sistēmas traucējumu dēļ. Tāpat pastāv risks, ka patērētāji, kas nevar saņemt kredītu sev nepieciešamajā brīdī, būs spiesti saņemt šādu pakalpojumu no personām, kas savā praksē pieļauj brīvākas prasības attiecībā uz kredītspējas izvērtēšanu vai šādu izvērtēšanu neveic vispār.

Kredītiestādes ir ieinteresētas konstruktīva risinājuma rašanā gadījumos, kad ārējo datubāžu sistēmas nepilnību dēļ nav iespējama ziņu iegūšana no ārējām datu bāzēm. Kredītiestāžu ieskatā to rīcībā esošie dati par naudas līdzekļu apgrozījumu kredītņēmēja kontā ir pietiekoši visaptverošs ziņu iegūšanas avots, kas aptver gan ziņas par personas regulārajiem ienākumiem, gan arī ziņas par maksājumiem trešajām personām (citiem kreditoriem), ja tādi ir veikti. Tādēļ kredītiestādes uzskata, ka šie dati kopsakarā ar kredīta ņēmēja paša sniegto informāciju var tikt uzskatīti par pietiekošiem un dokumentāri pamatotiem, lai kredīta ņēmēja kredītspējas izvērtējuma rezultāts būtu kvalitatīvs un korekts.

Tāpat kredītiestādes norāda, ka PTAL 8.panta piektajā daļā paredzētā prasība par VID vai VSAA izziņu saņemšanu pirms 100 euro vai lielāka kredīta izsniegšanas būtu jāskata kopsakarā ar kredītiestāžu faktiskām iespējām šādu informāciju saņemt, izmantojot MK noteikumos Nr.760 paredzēto informācijas saņemšanas procedūru – proti, gadījumos, ja informācijas par kredīta ņēmēja ienākumiem iegūšana atbilstoši MK noteikumiem Nr.760 nav objektīvi iespējama sistēmas

traucējumu dēļ, bet vienlaikus kredītiestādes rīcībā ir pietiekama un dokumentāri pamatota informācija par kredīta ņēmēja ienākumu apmēru, VID un VSAA datu neiegūšana (neesamība) nevar būt par iemeslu uzskatīt, ka kredībspējas izvērtēšana veikta pretēji normatīvo aktu prasībām.

Ņemot vērā augstāk minēto un to, ka šādu viedokli ir paudis arī Patērētāju tiesību aizsardzības centrs 2021.gada 10.marta sanāsmē par gaidāmajām Patērētāju kreditēšanas vadlīniju izmaiņām, Asociācija lūdz apstiprināt augstāk minētā risinājuma atbilstību patērētāju kredībspējas izvērtēšanas prasībām, kā arī aicina augstāk minēto situācijas risinājumu iekļaut arī Patērētāju kreditēšanas vadlīnijās, lai tādējādi vienotos par kopīgu izpratni par risinājumiem apstākļos, kad objektīvu iemeslu dēļ likumā kā obligāti noteiktu informācijas avotu pieejamība ir traucēta.

Ar cieņu

valdes priekšsēdētāja

Sanita Bajāre

**ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR
DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU**

Edgars Pastars, edgars.pastars@financelatvia.eu